

TEXTIELROUTE BORNE DELDEN

ROUTE 35 km

De textielindustrie heeft Twente gevormd tot de regio die het nu is. Van 16e eeuwse huisnijverheid, 19e eeuwse textielfabrieken t/m hedendaagse textielinnovaties; textiel zit in het Twentse DNA. Deze route staat in het teken van de textielindustrie in Twente.

Route gemaakt i.h.k.v. Textiel Festival Twente 2021.

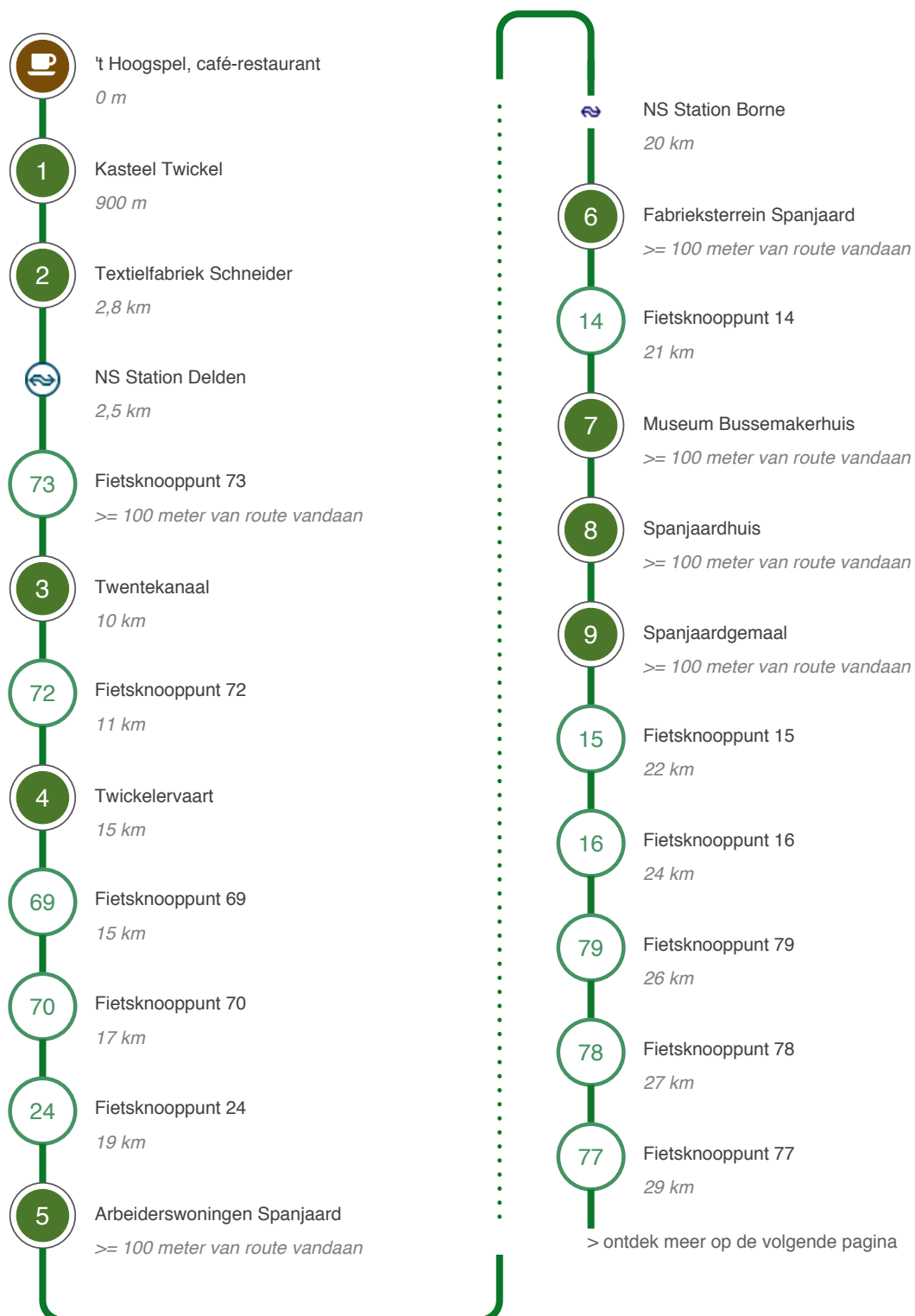
Textielroute Borne Delden

Textielroute Borne Delden

Hoe kom ik bij het startpunt?

Startpunt: Café-Restaurant 't Hoogspel, Bornsestraat 1, 7495 VL Ambt Delden (parkeren gratis) NB starten vanaf NS Station Delden kan ook.

Vervolg route

-
- 10 Noordmolen
33 km
 - 11 Museumboerderij Wendezele
34 km
 - 12 Textielinstallatie 'Vrij Spel'
34 km

Einde van de route

Textielroute Borne Delden

35 km

't Hoogspel, café-restaurant

Kasteel Twickel

Landgoed Twickel

Deze textielroute gaat deels over terrein van Twickel, een landgoed ontstaan in de middeleeuwen, achtereenvolgens in bezit van families Van Twickelo, Van Raesfelt, Van Wassenaer Obdam en tot slot Van Heeckeren van Wassenaer. Geen textielfabrikant als eigenaar, wel een huis met een textielcollectie.

Textielcollectie Twickel

De laatste volle eigenaresse was barones Van Heeckeren van Wassenaer, gravin Van Aldenburg Bentinck. Toen zij in 1975 stierf en alles naliet aan een door haar opgerichte stichting, was het huis afgeladen vol; 40.000 objecten waaronder boeken, meubels en schilderijen en ook zo'n 10.000 stuks textiel.

Tafellinnen van Spanjaard

Veel van het textiel is tafellinnen, duizenden stuks, prachtig geweven en gemerkt door textielfabriek Spanjaard in Borne. Dit linnen wordt nog steeds gebruikt bij diners. De linnenpersen zorgen voor smetteloze tafellakens met messcherpe vouwen; ook dat is erfgoed dat Twickel graag levend houdt.

Voor meer informatie en openingstijden tuin en Landgoedwinkel, zie:

<https://twickel.nl> (www.twickel.nl)

Textielfabriek Schneider

Thuiswevers

In Delden vormde het weven van linnen lange tijd een belangrijke inkomstenbron voor boerengezinnen als aanvulling op het boerenbedrijf. Het vlas dat daarvoor nodig was, verbouwden en verwerkten de boeren zelf. De stoffen waren aanvankelijk voor eigen gebruik, maar werden later ook verhandeld.

Katoenweverij

In 1835 werd in Delden een weefschool opgericht om nieuwe weeftechnieken uit Engeland te leren. De broers Putmeier waren de eersten die in Delden een katoenweverij startten (1840). Weverij Goosselink & Tijert (later Schröder, Schneider, Tijert & Co) introduceerde in 1866 het gebruik van stoom.

Wolweverij Schneider

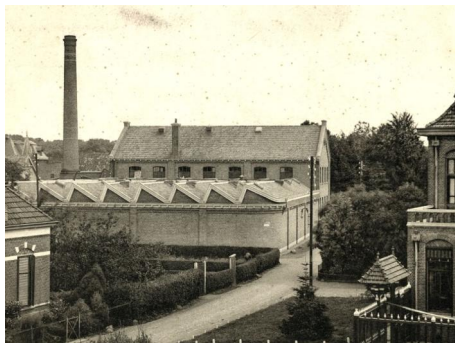
Frits Schneider startte in 1905 een wolweverij op de plek waar nu supermarkt Dirk van den Broek zit. De schoorsteen dateert van 1886, het fabriekspand met de sheddaken is in 1912 gebouwd. Er werden o.a. wollen stoffen voor kloosterzusters gemaakt en kasjmier voor klederdracht.

Opkomst synthetische stoffen

Door concurrentie van synthetische stoffen in de jaren '30 en moeilijkheden na WOII, ging de weverij in 1952 failliet. De wolafdeling ging nog tot 1970 door als zelfstandig bedrijf onder de naam Deldense Wollenstoffabriek. In Delden was in die tijd ook een zijdeveverij aan het Twentekanaal.

Textielvilla's

Verschillende villa's en herenhuizen in Delden zijn gebouwd i.o.v. Twentse textielfabrikanten. Huize Maria (Zuiderhagen 12) werd in 1899 gebouwd voor textielfabrikant Schneider. Ook Dr. Gewinstraat 7 werd i.o.v. Scheider gebouwd; een functionalistisch ontwerp van architect F.A. van Hal uit 1936.

Twentekanaal

Een betere vaarverbinding

De groeiende textielnijverheid had begin 20e eeuw behoefte aan betere vaarverbindingen voor schepen tot 2000 ton. In 1930 begon men als werkverschaffingsproject met het graven van een kanaal tussen Zutphen en Enschede, met een aftakking naar Almelo. Tussen 1936 en 1939 werd het in gebruik genomen.

Transport van textiel

Het kanaal heeft een lengte van 65 km en een verval van 21 m. Aanvankelijk werd het kanaal vooral gebruikt voor transport van textiel. Door overslag van grote hoeveelheden katoen voor de spinnerijen in Twente, was Almelo eind jaren '50 korte tijd de grootste binnenhaven van Europa.

Twickelervaart

Twickelervaart

Om Delden te verbinden met de Regge, liet Carel van Wassaer Obdam (graaf van Twickel) in de jaren 1771-1775 een 11 kilometer lang kanaal graven, de Twickelervaart. Bij het eindpunt van de vaart (in Delden) kwam een haventje met schippersherberg, die naar hem werd vernoemd: 'Carelshaven'.

Ruwe katoen en garens

Enerzijds was de vaart bedoeld voor de aanvoer van grondstoffen zoals ruwe katoen en garens voor de opkomende Twentse textielindustrie en anderzijds voor afvoer van hout. De Twickelervaart is een van de oudste waterwegen in Nederland.

Kanaal en spoor

Na het midden van de negentiende eeuw raakte de vaart buiten gebruik; scheepvaart over kanalen en transport per spoor namen de functie van de vaart over.

Arbeiderswoningen Spanjaard

Eerste arbeiderswoningen

Een eeuw lang is Textielfabriek Spanjaard van groot belang geweest voor Borne. In sociaal opzicht liep Spanjaard niet voorop. Onder andere het arbeidsloon gaf regelmatig aanleiding tot stakingen. Wel liet Spanjaard in 1876 arbeiderswoningen bouwen voor zijn personeel onder andere aan de Deldenseweg.

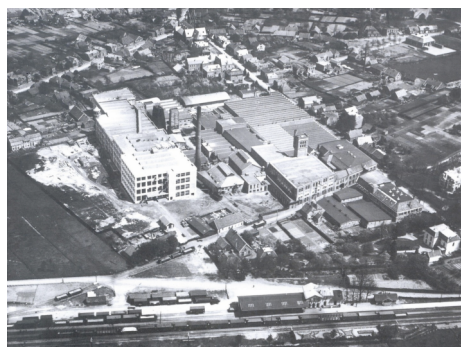
Spanjaardwoningen

De snelle groei van textielfabriek Spanjaard na de Eerste Wereldoorlog veroorzaakte een groot tekort aan arbeidskrachten. Talloze Drentenaren kwamen met hun gezinnen naar Borne. Zij werden gehuisvest in de zogenoemde Spanjaardswoningen op het Letterveld, ontworpen door de bedrijfsarchitect.

Nu woonwijk

In 1971 viel het doek voor Spanjaard (vanaf 1961 onderdeel van Nijverdal-Ten Cate). Van het fabriekscomplex rest alleen nog het kantoorgebouw aan de Stationsstraat in Borne. De overige 7 hectare van het bedrijventerrein is omgebouwd tot woonwijk.

Fabrieksterrein Spanjaard

Spanjaard textielfabriek

Rond 1800 trok de joodse Salomon Jacob (1783-1861), die later de familienaam Spanjaard aannam, vanuit Duitsland naar Nederland. Hij kwam in Borne terecht en bouwde daar een textielbedrijf op dat voor Borne veel zou gaan betekenen.

50 handweefgetouwen

Rond 1850 heeft hij een bedrijf met 50 handweefgetouwen. In 1852 verkoopt hij het bedrijf aan zijn zoons Jacob en Levie. Zodra de broers horen dat er plannen zijn voor de aanleg van een Twentse spoorlijn, nemen zij een aandeel in de financiering onder de voorwaarde dat ook Borne een station krijgt.

Stoomfabriek

Op het heideveld bij het spoor bouwen de gebroeders Spanjaard een nieuwe fabriek. Zo ontstaat in 1864 Spanjaards eerste stoomfabriek met 180 weefgetouwen, waar in

hoogtijdagen (na WOII) meer dan 2000 mensen werken aan merken als Cinderella en Rheumanella-lakens, Teddy-luiers en Kenmore-overhemden.

Woonwijk

Met de opkomst van de lagelonenlanden gaat het bergafwaarts met de textielindustrie. Ook Spanjaard krijgt het moeilijk en wordt in 1961 overgenomen door textielbedrijf Nijverdal-Ten Cate. In 1971 stopt het bedrijf. Het bedrijfsterrein is verdwenen; in plaats daarvan vind je hier nu een woonwijk.

7

Museum Bussemakerhuis

Bussemakerhuis

Museum Bussemakerhuis is een uniek monumentaal linnen-fabrieurshuis. Bijzonder aan het huis is de voorgevel met de sierlijke klauwstukken met beelden van een dolfin, maanfiguur en granaatappel. Ook de originele hijsinstallatie waarmee het linnen naar de zolder werd gehesen is nog zichtbaar.

Borne: centrum linnenhandel

Ver voor de industrialisatie en opkomst van de Twentse textielindustrie rond 1675 vormde Borne het belangrijkste centrum van de linnenhandel in Twente. Het Bussemakerhuis is het enige overgebleven 18e eeuwse fabrieurshuis in Nederland. Het geeft een uniek inzicht in de Twentse textielgeschiedenis.

Rode draad

In het museum zie je hoe linnengarens uit de vezels van de vlasplant via weefgetouwen tot doek worden geweven. In 2021 zijn er bovendien allerlei tentoonstellingen en activiteiten voor jong en oud rond het thema textiel. Ook is heel Borne 'verbonden door een rode draad'. Benieuwd? Check de agenda:

<https://www.museumbussemakerhuis.nl/agenda/> (www.museumbussemakerhuis.nl)

Spanjaardhuis

Spanjaardhuis

In Borne staan verschillende herenhuizen/villa's die iov. textielfabrikanten zijn gebouwd. Met name de familie Spanjaard, die verschillende generaties textielfabrikanten voorbracht, was een grote opdrachtgever. Je staat hier voor het monumentale Spanjaardhuis, in 1865 gebouwd voor L.S.S. Spanjaard.

Villa Elisabeth

Iets verderop aan de Grotestraat 167 vind je Villa Elisabeth, in 1895 gebouwd voor Albert Spanjaard naar ontwerp van architect G. Beltman in chaletstijl met neorenaissance-elementen. Tegenwoordig is restaurant Dorset in het gebouw gevestigd.

Spanjaardgemaal

Spanjaardgemaal

Tot 1967 hebben vele Borneenaren hun brood verdiend in de textiel fabrieken van Spanjaard. Dit is het oude Spanjaardgemaal dat in die periode het water uit de Deurningerbeek pompte en via een buizenstelsel vervoerde naar de fabriek. Het water werd o.a. gebruikt voor het wassen en bleken van linnen.

Watermachientje

Het gemaal - in de volksmond ook wel watermachientje genoemd - is een van de weinige gebouwen die nog herinnert aan de rijke textielhistorie van Borne. Om de geschiedenis levend te houden, werkt de Stichting Vrienden van het Spanjaardgemaal aan het opknappen en beter zichtbaar maken van het gebouw.

Industrieel erfgoed

Om dit industriële erfgoed te behouden voor de toekomst, krijgt de vriendenstichting daarbij hulp van o.a. de Gemeente Borne, Landschap Overijssel, het Waterschap Vechtstromen, Staatsbosbeheer, Routenetwerken Twente en de Provincie Overijssel.

<https://www.spanjaardgemaal.nl> (www.spanjaardgemaal.nl)

Noordmolen

Koren- en oliemolen

Ooit stonden hier twee watermolens langs de Oelerbeek: een korenmolen en een oliemolen. Op de tekening van Van Ruysdeal (1628-1682) zijn ze beide te zien. De korenmolen maalde meel uit rogge, boekweit en mout. Deze werd in 1825 afgebroken omdat de concurrentie van windmolens te groot werd.

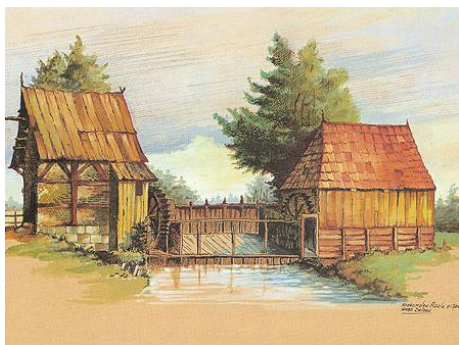

Noordmolen

De Noordmolen (meer dan 650 jaar oud) is een oliemolen; hier sloeg men lijnolie uit vlaszaad. Deze molen verloor de strijd van de moderne stoommolens. Sinds 1990 houden vrijwillige molenaars de molen in bedrijf; zij slaan nog steeds olie uit lijnzaad (vlaszaad) en geven daarbij tekst en uitleg.

Kijk voor meer informatie en de uitgebreide openingstijden op de website:

<https://noordmolen-twickel.nl> (www.noordmolen-twickel.nl)

11

Museumboerderij Wendezoele

Museumboerderij Wendezoele

Museumboerderij Wendezoele is gevestigd op Erve Brinkcate (rijksmonument), gelegen op landgoed Twickel. Naast de authentieke boerderij met erf, vind je hier wisselende exposities, een kleine veestapel, een kruiden- en groentetuin en ook gras- en akkerland waarop oude gewassen worden verbouwd.

Boerenleven van vroeger

Wendezoele is een levende boerderij, waar bezoekers het boerenleven in de periode van 1900 tot 1960 kunnen ervaren. Hoe was het leven in die tijd, toen de mensen leefden van wat de natuur hen te bieden had?

Textiel op Wendezoele

Textiel heeft een belangrijke plek op de Wendezoele. Met het thema 'Van koeienvlaai tot kistentuug' haakt de museumboerderij in 2021 aan bij Textiel Festival Twente met activiteiten voor jong en oud waarbij je kunt zien en ervaren hoe een koeienvlaai kan bijdragen aan de kleding die je draagt.

<https://www.wendezoele.nl> (Meer info: wendezoele.nl)

Textielinstallatie 'Vrij Spel'

Anna van Gerve en Alper Demir

Anna van Gerve en Alper Demir vormen samen het kunstenaarsduo Kaplum. Beiden studeerden Beeldende Kunst aan de Gerrit Rietveld Academie in Amsterdam. In 2017 hebben ze het kleinschalige bedrijf Kaplum opgezet, dat duurzaam speelgoed ontwerpt en maakt.

Twentse Ros

Voor Textiel Festival Twente vormde het duo het beeld van het 'Twentse Ros' om tot een monumentaal werk, opgebouwd uit verschillende driedimensionale vormen van textiel en hout.

Textiel van paardenhaar

Voor de installatie is onder andere textiel gebruikt dat gemaakt is van paardenhaar, geproduceerd door A.C. ter Kuile uit Enschede; een historisch product dat al bijna een eeuw zo door deze Twentse weverij wordt geweven.

<https://kaplum.nl> (www.kaplum.nl)

